

Liberalizace vnitřního trhu s elektřinou a zemním plynem jako prostředek zajišťování energetické bezpečnosti EU

Abstrakt:

Článek se zabývá problematikou tvorby liberalizovaného vnitřního trhu s elektřinou a zemním plynem a jeho možnostmi posílit energetickou bezpečnost EU, konkrétně zajistit bezpečnost dodávek elektřiny a zemního plynu. Toto téma je v současnosti, ve světle nedávného přijetí třetího liberalizačního balíčku (a diskusích probíhajících o jeho implementaci a o pravomocích jím vytvořených institucí) a v listopadu 2010 zveřejněného Sdělení Evropské komise k prioritám energetické infrastruktury do roku 2020, vysoce aktuální. Článek hledá odpovědi na dvě výzkumné otázky, zda má EU reálný potenciál vytvořit plně funkční liberalizovaný vnitřní trh s elektřinou a zemním plynem a zda může funkční liberalizovaný vnitřní trh s elektřinou a zemním plynem posílit energetickou bezpečnost EU.

Klíčová slova:

EU, energetická bezpečnost, vnitřní trh, liberalizace, elektřina, zemní plyn, unbundling, energetická politika, infrastruktura

Článek se zabývá v současnosti velmi aktuální otázkou liberalizace evropského trhu s elektřinou a zemním plynem a tím, jak může přispět k naplňování cílů energetické politiky EU a zvyšování energetické bezpečnosti.

Energetika má v národním hospodářství každého státu jedinečné postavení plynoucí mimo jiné z toho, že energie představuje krev každého hospodářství a je rovněž podmínkou zachování sociálního blahobytu obyvatelstva.

Evropská komise definuje energetickou bezpečnost EU jako „nepřerušovanou fyzickou dostupnost energetických produktů na trhu za dostupné ceny pro všechny spotřebitele, zohledňující ochranu životního prostředí a zásady udržitelného rozvoje“¹ (Towards a European strategy for the security of energy supply, 2000). Takto koncipovaná unijní definice energetické bezpečnosti v sobě zahrnuje veškeré aspekty unijní energetické a částečně i environmentální politiky, tj. mimo jiné vnitřní trh s energiemi, společnou vnější energetickou politiku EU (především s ohledem na zásobování Unie ropou a zemním plynem), transevropské sítě, budování nízko- (respektive bez-) uhlíkové energetiky a také snahy

¹ “... the uninterrupted physical availability of energy products on the market at an affordable price for all consumers, whilst respecting environmental concerns and looking towards sustainable development.”

zaměřené na posilování solidarity mezi členskými státy při zajišťování energetické bezpečnosti a při předcházení stavů nouze v případě náhlých výpadků dodávek vitálních energetických surovin.

Článek se zaměřuje pouze na jednu – byť velmi významnou – část evropské energetické politiky, konkrétně na bezpečné a spolehlivé zásobování evropských spotřebitelů (malých i velkých) elektřinou a zemním plynem v každém okamžiku. Zatímco bezpečnost dodávek zemního plynu je poměrně často předmětem politických i vědeckých debat, mimo jiné díky své geopolitické dimenzi, bezpečnost zásobování Evropy elektřinou byla dlouhou dobu na pokraji zájmu, mimo jiné v důsledku své povahy sekundárního zdroje a rovněž z důvodu relativní energetické soběstačnosti Evropy (Mandátová 2010: 7).

Předmětem výzkumu je konkrétně postupná liberalizace tvořícího se vnitřního trhu EU s elektřinou a zemním plynem a jeho význam pro zajišťování energetické bezpečnosti EU, kdy tendence k propojování trhů s elektřinou a zemním plynem nejsou jen unijním specifickým, nýbrž součástí celosvětového trendu. Článek tak záměrně abstrahuje od tradičně analyzovaných geopolitických aspektů energetické bezpečnosti (jako je surovinová bezpečnost a závislost, diverzifikace zdrojů a přepravních tras, ale také od problematiky postupného vyčerpávání fosilních zdrojů) a unijní environmentální politiky zaměřené na ochranu klimatu a podporu nízkoemisních obnovitelných zdrojů energie (známý cíl 20-20-20). Neznamená to ovšem, že by autorka podceňovala geopolitické, bezpečnostní, společenské a ekonomické (cenové a nákladové) dopady těchto aspektů na energetickou bezpečnost EU a na její celkovou energetickou a environmentální politiku. Právě naopak. Vzájemné prolínání těchto aspektů a jejich vliv na evropskou energetickou politiku je mimo jiné naznačen ve třetí kapitole.

Vytváření vnitřního trhu s elektřinou a zemním plynem je na pomezí dvou významných unijních politik – vnitřního trhu a politiky ochrany hospodářské soutěže, neboli jinými slovy, na pomezí hospodářské integrace a liberalizace (Mandátová 2010: 11). Chemišinec a kol. definují proces liberalizace trhu s elektřinou/zemním plynem jako „vstup konkurence na dříve monopolní trh s elektřinou (plynem) umožňující svobodnou volbu dodavatele elektřiny (plynu)“ (Chemišinec a kol. 2010: 164). Podle EURELECTRIC je cílem postupné liberalizace trhů s elektřinou a zemním plynem v EU „vytvoření plně funkčního a konkurenceschopného evropského trhu pro elektřinu a zemní plyn.“ Postupně přijímaná legislativa směřuje ke „garantování efektivního a nediskriminačního přístupu k sítím, bezpečnosti dodávek, efektivnímu provozu elektráren, transparentnosti, přístupu ke skladovacím kapacitám, vzájemné kompatibilitě systémů a plnému otevření trhů ve všech členských zemích EU.“²

² EURELECTRIC. A Competitive, Liberalised Internal Energy Market. Dostupné z <http://www2.eurelectric.org/Content/Default.asp?PageID=818> (5. 3. 2011).

Proces liberalizace v energetice je přitom pro elektroenergetiku i plynárenství společný (mimo jiné i z hlediska národní a unijní legislativy), jelikož plyn i elektřina mají společný základ – obojí jsou energetické komodity³ (Chemišinec a kol. 2010: 153).

Cílem článku je zodpovědět dvě vzájemně propojené otázky vztahující se k vnitřnímu trhu s elektřinou a zemním plynem, tj.:

1. zda má EU reálný potenciál vytvořit plně funkční liberalizovaný vnitřní trh s elektřinou a zemním plynem a
2. zda může funkční liberalizovaný vnitřní trh s elektřinou a zemním plynem posílit energetickou bezpečnost EU.

Hypotézou je, že stávající legislativně-regulatorní nástroje, které má Evropská komise k dispozici při formování vnitřního trhu s elektřinou a zemním plynem nejsou pro jeho úspěšné zakončení dostačující. Největší bariérou vnitřnímu trhu je totiž vedle oligopolní struktury mnoha národních trhů také nedostatečná infrastruktura, tj. nedostatečné přeshraniční propojení umožňující velké přetoky elektřiny/zemního plynu volně napříč Evropou a její výstavba je nesmírně finančně i administrativně (povolovací procedury, NIMBY) náročná a zdoluhavá.

Svým předmětem výzkumu zapadá tento článek do současné debaty o vlivu a dopadech vnitřního trhu s elektřinou a zemním plynem na národní energetiky a energetickou bezpečnost EU jako celku, která probíhá nejen v oblasti evropských studií, ale také na úrovni politické, ekonomické (především energetická ekonomie) a v rámci energetického sektoru, jehož se bezprostředně dotýká.

Následující kapitola je úvodem do problematiky elektroenergetiky a plynárenství. Popisuje základní pojmy a problémy v odvětví elektroenergetiky a plynárenství a závazek veřejné služby a vysvětluje, co se v současné době rozumí pod pojmem energetická bezpečnost v odvětví elektroenergetiky a plynárenství. Představení jejich jednotlivých parametřů je důležité pro zodpovězení druhé výzkumné otázky, tj. toho, zda opatření v nařízeních a směrnících věnovaných vnitřnímu trhu mohou zvýšit energetickou bezpečnost EU v oblasti zásobování elektřinou a zemním plynem.

Třetí kapitola vymezuje energetickou politiku EU, tj. její postavení v hierarchii unijních politik a její stručný vývoj na unijní i národní úrovni. Pro zodpovězení první výzkumné otázky je důležité pochopení stávající podoby energetické politiky EU, jejích nástrojů, priorit a vztahů s ostatními unijními politikami.

Čtvrtá kapitola popisuje význam vnitřního trhu s elektřinou pro naplňování cílů evropské energetické politiky. Dále vymezuje nástroje, jež má Komise

³ Chemišinec a kol. definují komoditu jako „zboží, které je na trhu obchodováno bez kvalitativních rozdílů. Dodávky od různých dodavatelů jsou vzájemně zastupitelné. Ve zjednodušeném smyslu představují komodity produkty jednotné hodnoty a kvality vyráběné ve velkém množství různými výrobci. Aby bylo možné s komoditami obchodovat, jsou na každém trhu (komoditní burze) určeny jejich vlastnosti a obchodovatelné množství.“ (Chemišinec a kol. 2010: 21).

k dispozici při prosazování liberalizace vnitřního trhu. Hlavní část této kapitoly se věnuje počátkům tvorby vnitřního trhu Unie s elektřinou a zemním plynem a dvěma prvním liberalizačním balíčkům v elektroenergetice a plynárenství. V jejím závěru je přiblížena situace v evropské energetice před přijetím třetího liberalizačního balíčku, jenž měl završit proces liberalizace evropské energetiky.

Pátá kapitola představuje třetí liberalizační balíček, prozatím poslední iniciativu Evropské komise o završení procesu liberalizace trhu s elektřinou a zemním plynem. Vzhledem k tomu, že proces jeho implementace a transpozice do národních legislativ členských států není ještě dokončen, vychází tato kapitola především ze sekundární legislativy EU.

Závěrečná (šestá) kapitola shrnuje hlavní zjištění a prezentuje odpovědi na výše uvedené dvě výzkumné otázky v návaznosti na výsledky výzkumu.

1. Úvod do elektroenergetiky a plynárenství

1.1 Specifika elektřiny a zemního plynu jako komodit, závazek veřejné služby

I přes zdánlivou energetickou podobnost energetických komodit elektřiny a zemního plynu, existují některé základní charakteristiky, kterými se liší, což má rovněž dopad na liberalizaci trhů s nimi. Za prvé, elektřina není na rozdíl od zemního plynu primární energetickou surovinou, a tudíž existuje více substitutovatelných způsobů její výroby.

Druhý rozdíl spočívá ve fyzikální podstatě těchto komodit – v jejich možné skladovatelnosti. Elektřina je specifický druh komodity, jako jediný z energetických zdrojů je v současné době velice obtížně a neefektivně (nákladově i s ohledem na energetickou účinnost) skladovatelná.⁴ Dále je třeba dodržovat v každém okamžiku vyrovnanou technickou i obchodní bilanci v rámci elektrizační soustavy. Jinými slovy se jedná o dodržování rovnováhy mezi výrobou a spotřebou elektřiny v každém okamžiku, k čemuž provozovatelé přenosových sítí (TSO) využívají trh s podpornými službami (Chemišinec a kol. 2010: 21, 153).

Naproti tomu zemní plyn je při současných technologiích z ekonomického (rozuměj nákladového) i energetického hlediska efektivně skladovatelný. To znamená, že v důsledku akumulací schopnosti přepravní soustavy⁵ (podzemní zásobníky zemního plynu) není vyžadována okamžitá stabilita. Ta může být

⁴ „Skladovat“ elektřinu lze prostřednictvím přečerpávacích vodních elektráren, stlačeného vzduchu a nově také v pomoci setrvačníků a baterií, tyto technologie jsou zatím ovšem příliš nákladné.

⁵ Chemišinec a spol. definují přepravní soustavu jako „vzájemně propojený soubor vysokotlakových plynovodů a kompresních stanic a souvisejících technologických celků propojený s plynárenskými soustavami v zahraničí“ (Chemišinec a kol. 2010: 21).

udržována pomocí podzemních zásobníků zemního plynu a služby flexibilita⁶, kterou nabízí provozovatelé přepravní soustavy někteří účastníci trhu s plynem pro operativní vyrovnání soustavy (Chemišinec a kol. 2010: 21, 153).

Dalším rozdílem mezi elektřinou a zemním plynem je otázka relativní soběstačnosti EU a jejích členských států při jejich výrobě, respektive těžbě. Zatímco v případě elektřiny je EU jako celek (neplatí to o jednotlivých členských státech) soběstačná, v případě zemního plynu je tomu naopak. Vlastní těžba zemního plynu je marginální (ve většině členských států Unie) a tato komodita se musí dovážet ze třetích zemí.

Co je ovšem pro obě komodity společné, je fakt, že spolehlivé a vysoce kvalitní zásobování obyvatelstva elektřinou a zemním plynem je mnohdy v Evropě považováno téměř za veřejný statek, a tudíž by v rámci boje proti tzv. energetické chudobě měla být zajištěna jejich dostupnost všem obyvatelům.

Ze specifického náhledu na elektřinu a zemní plyn plyne také dlouhodobě významná role států v energetice, mnohdy podpořena přímým vlastnictvím. Je to dáno mimo jiné tím, že výstavba energetické infrastruktury a také samotných energetických zdrojů je nesmírně finančně a časově náročná a mnohdy se neobejde bez přímé nebo nepřímé státní podpory a také faktem, že přenos/přeprava těchto komodit představuje přirozený monopol.

Na druhé straně stát vystupuje prostřednictvím regulace elektroenergetiky a plynárenství ve prospěch zákazníků, aby jim zajistil trvalou a spolehlivou dodávku energie za přijatelnou cenu. Stát vykonává právní a finanční dohled nad regulovanými společnostmi, kdy řídí míru výnosnosti investice a zabezpečuje investování finančních prostředků do zařízení pro spolehlivé dodávky plynu a elektřiny (ve středně- až dlouhodobém hledisku) (Chemišinec a kol. 2010: 17).

Také v evropské energetice je přítomen aspekt energie jako veřejného statku. Jedná se o tzv. univerzální závazky veřejné služby (public service obligations), které jsou povinny vykonávat některé evropské tradiční utility. Proces liberalizace evropské energetiky je proto podmíněn nalezením shody mezi členskými státy o závazcích veřejné služby (Andoura, Hancher, Van der Woude 2010: 28).

1.2 Zajišťování energetické bezpečnosti z pohledu elektřiny a zemního plynu

Zelená kniha Evropská strategie pro bezpečnost dodávek energie volá po urychlení bezpečnosti dodávek energie zajišťující „nepřetržitou fyzickou dostup-

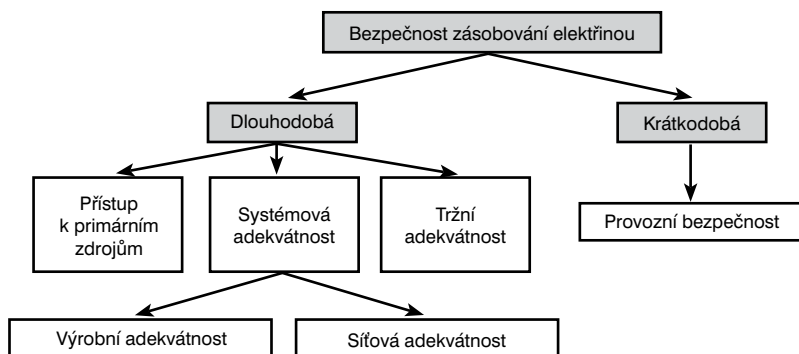
⁶ Služba flexibilita je “způsob fyzického vyrovnávání přepravní soustavy založený na předání plynu na virtuálním prodejním bodě na základě smlouvy mezi provozovatelem přepravní soustavy a subjektem zúčtování; služba flexibilita je definována termínem podání požadavku provozovatele přepravní soustavy na dodávku nebo odběr plynu a povinností subjektu zúčtování tento požadavek přijmout” (Chemišinec a kol. 2010: 166).

nost energetických produktů na trhu za dostupné ceny pro všechny zákazníky (domácnosti i podniky) při respektování životního prostředí a s ohledem na udržitelný rozvoj (v souladu s článkem 2 a 6 SEU), s cílem zajistit blahobyt občanů Unie a řádné fungování hospodářství“. Bezpečnost dodávek přitom nemá za cíl maximalizovat energetickou soběstačnost nebo minimalizovat závislost, nýbrž má omezovat rizika spojené s takovou závislostí (Towards a European Strategy for the Security Energy Supply 2000: 2).

Pro zúžené vymezení energetické bezpečnosti v oblasti elektroenergetiky a zemního plynu je důležité pojímat tyto dvě komodity separátně, právě z důvodu jejich rozdílných fyzikálních vlastností – jejich možné skladovatelnosti a možnosti substituce. Naopak, společné oběma komoditám je krátko- až střednědobá neelastická poptávka po nich, nedostatečná přenosová/přepravní infrastruktura – především přeshraniční – s řadou tzv. úzkých míst a její vysoká kapitálová a především administrativně a časově náročná výstavba.

Jako první bude vymezena bezpečnost zásobování elektrickou energií, která není skladovatelná (pokud budeme abstrahovat od přečerpávacích elektráren a v prozatím ve vysoce omezené míře od baterií), a tudíž je potřebné zachovávat okamžitou rovnováhu mezi její výrobou a spotřebou. Zároveň nemá elektřina – na rozdíl od zemního plynu – vhodné substituty.

Obr. č. 1: Aspekty bezpečnosti zásobování elektřinou

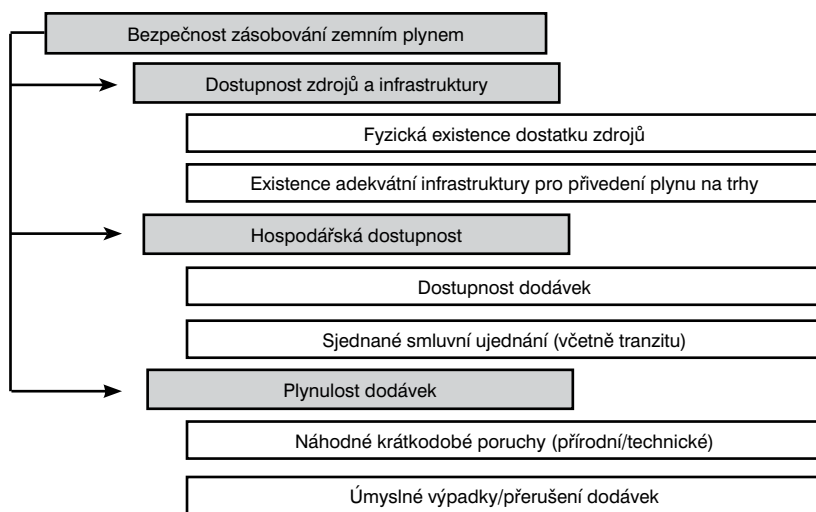
Pramen: ERELECTRIC (2004: 5); přeloženo autorem.

Mezinárodní energetická agentura definuje bezpečnost zásobování elektřinou jako „schopnost hodnotového řetězce dodávat elektřinu všem konečným zákazníkům v rámci akceptovatelných standardů a v požadovaných množstvích“ (IEA 2005: 27). EURELECTRIC používá obdobnou definici, tj. „schopnost elektrizační soustavy dodávat elektřinu koncovým zákazníkům se specifikovanou

úrovni kontinuity a kvality udržitelným způsobem“ (EURELECTRIC 2004: 5). A konečně EU vymezila bezpečnost dodávek elektřiny v článku 2 směrnice 2005/89/EC o nástrojích k zajišťování bezpečnosti dodávek elektřiny a investicích do infrastruktury jako „schopnost elektrického systému elektrizační soustavy zásobovat konečné zákazníky elektřinou“.

EURELECTRIC svou definici bezpečnosti zásobování elektřinou dále specifikuje pomocí rozdělení na dlouhodobou a krátkodobou bezpečnost, kde dlouhodobou bezpečností se rozumí simultánní adekvátnost dostupnosti zdrojů, výroby, sítí a trhu a krátkodobou bezpečností se rozumí provozní spolehlivost systému jako celku a jeho jednotlivých součástí, včetně schopnosti překonat krátkodobé poruchy jednotlivých součástí systému. Rozpad jednotlivých aspektů bezpečnosti zásobování elektřinou znázorňuje obrázek č. 1.

Obr. č. 2: Koncept bezpečnosti zásobování zemním plynem

Pramen: Autor podle UNECE GAS CENTRE (2003: 6–7).

Univerzální definice bezpečnosti dodávek zemního plynu neexistuje, větší na práci se zaměřuje spíše na výčet možných rizik/hrozeb bezpečnosti dodávek zemního plynu, případně na jednotlivé fyzikální a technické parametry bezpečnosti a stability dodávek zemního plynu. Relativně komplexní analýzu bezpečnosti dodávek zemního plynu lze ovšem nalézt například v publikaci IEA – The IEA Natural Gas Security Study (Paris: OECD, 1995) – nebo ve studii Jonathana

Sterna (2002). Ten vymezuje bezpečnost zásobování zemním plynem pomocí „hrozeb rozvratů dodávek nebo cen plynoucích z rizik spojených se zdroji dodávek zemního plynu, jejich tranzitem a zařízeními, jimiž je plyn dodáván“. Zároveň vymezuje dvě hlavní dimenze rizik:

- ♦ krátkodobá dostupnost dodávek vs. dlouhodobá adekvátnost dodávek a infrastruktury pro dodávky na trhy a
- ♦ provozní bezpečnost dodávek zemního plynu, tj. denní a sezonní zatížení a napětí v důsledku extrémů počasí a jiných provozních problémů (Stern 2002: 6–7).

Jednotlivým aspektům bezpečnosti zemního plynu se věnuje rovněž studie Hospodářské komise OSN pro Evropu (UNECE) a Gas Centre z roku 2003. Tento koncept je znázorněn na obrázku č. 2.

Konkrétními aspekty bezpečnosti dodávek zemního plynu se zabývá rovněž směrnice 2004/67/ES, jež ve své příloze obsahuje ilustrativní výčet nástrojů pro posílení bezpečnosti dodávek zemního plynu.

2. Energetická politika v rámci EHS/EU

Přestože byla energetika ve středu zájmu v počátcích procesu evropské integrace – v rámci ESUO a EURATOM, navazující Římská smlouva (neboli Smlouva o EHS) v sobě neobsahovala ani slovo „energie“.

Rovněž navazující smlouvy modifikující primární právo EU (tj. Jednotný evropský akt, Maastrichtská, Amsterdamská smlouva anebo Smlouva z Nice) neposkytovaly EU legální základ pro jednání v rámci energetické politiky. Ten jí dodala teprve nedávno Lisabonská smlouva. Až do Lisabonské smlouvy spadala tedy energetická politika pouze mezi tzv. komunitární (koordinované) politiky a měla interdimenzionální charakter.

Navíc díky svému interdimenzionálnímu charakteru, byla energetická politika EU částečně formována na unijní úrovni prostřednictvím ostatních unijních politik majících na energetiku vliv, jako je například společná obchodní politika, politika ochrany hospodářské soutěže, formování vnitřního trhu EU, environmentální politika, politika ochrany spotřebitelů anebo později také projekty TEN-E (transevropské energetické sítě) a Evropská politika sousedství.

Pro pochopení stávající podoby energetické politiky EU, jejích nástrojů, priorit a vztahů s ostatními unijními politikami, je tedy nutné zaměřit se nejenom na vývoj energetické politiky v rámci samotných EHS/EU, nýbrž se také zabývat energetickými politikami, respektive energetickou situací jednotlivých členských států EU, tj. jejich energetickým mixem a závislostí na dovozech surovin, mírou tržní koncentrace na jejich energetickém trhu a také mírou státního vlastnictví v energetice.

2.1 Vývoj národních energetik

Rozvoj energetiky a prvních lokálních soustav se datuje do počátků 20. století, kdy se tyto soustředily převážně kolem jedné elektrárny. Postupným propojováním soustav na lokální úrovni a propojováním většího počtu elektráren docházelo k vytváření distribučních společností.

Zatímco ve Spojených státech docházelo již ve třicátých letech 20. století k rozvoji státních utilit v souvislosti s New Deal a podporou veřejných staveb a investic do infrastruktury, v Evropě trend zestátňování energetiky nastal teprve po konci druhé světové války. V tomto období dochází v evropských zemích k přijímání zákonů o energetice, které mimo jiné definují závazky veřejné služby a rovněž k definici základních spolehlivostních parametrů.

V 50. letech 20. století dochází v Evropě k integraci národních energetik a v oblasti elektroenergetiky a také k výstavbě sítí velmi vysokého napětí. V 70. letech v důsledku dvou ropných krizí dochází k celkové eskalaci palivových nákladů, a tudíž k tlaku na regulaci cen energií. Vysoké náklady na suroviny projevují rostoucím zadlužením energetických společností. Zároveň se v tomto období energetická bezpečnost stává součástí celkové státní bezpečnosti, a tudíž i státní politiky a stát hraje důležitou roli při celkovém plánování vývoje energetiky. Paralelně vysoké ceny energií poskytují státům EHS první podněty k energetickým úsporám, k investicím do nových technologií a také do podpory jaderné energetiky. Dochází rovněž ke zpřísnění závazku veřejné služby a elektřina a zemní plyn se stávají spíše sociální službou.

Koncem 80. let 20. století nadále narůstá zadlužování státních energetických společností. Národní vlády tak musejí balancovat na jedné straně mezi dotacemi a na druhé straně nepopulárním nárůstem tarifů. Roste proto tlak na snižování nákladů v energetice, jednak s ohledem na ceny pro domácnosti a jednak s ohledem na zachování konkurenceschopnosti evropského průmyslu.

Zároveň sílí snahy vlád o vyvážení se částečně ze závazku veřejné služby v rozsahu přímé odpovědnosti za ceny energie. Všechny tyto faktory zkombinované s vlivem neoliberálních konceptů na ekonomiku a úspěšnými zkušenostmi z deregulace v telekomunikačním odvětví v USA a ve Velké Británii vedou na konci 80. let k vlně deregulace v energetice a upořádování role státu v energetice obecně.

V USA a následně počátkem 90. let ve Velké Británii probíhá vlna privatizace energetických společností. Zároveň dochází k revizi konceptu přirozeného monopolu v síťových odvětvích směrem k regulaci síťových odvětví. Rovněž s vlnou privatizací energetických společností v zemích bývalého východního bloku dochází k výrazným vlastnickým změnám v evropských energetikách. Především v zemích západní Evropy dochází k řadě akvizic a fúzí a k rozvoji nadnárodních velkých energetických společností. Paralelně s vlnou kapitálových propojová-

ní energetických utilit dochází vlivem globalizace k růstu globální konkurence, srovnávání nákladů a tlaku na ceny energie.

V 90. letech a na začátku 21. století se tedy v Evropě energetika vyznačovala existencí výrazných kapitálově silných nadnárodních utilit (mnohdy ve vlastnictví státu) a stále poměrně uzavřenými národními trhy ovládanými národními utilitami, nedostatečnou přenosovou/přepravní kapacitou soustav mezi jednotlivými národními soustavami a značnými překážkami pro vstup konkurence na národní trhy. Silné energetické utility ve státním vlastnictví jsou vedle role poskytovatele veřejné služby a své kritické role pro národní a energetickou bezpečnost důležitým zdrojem příjmů státního rozpočtu (z daní a formou dividend), čímž roste význam jejich propojení na vládnoucí elity.

2.2 Vývoj evropské energetické politiky

Za prvo počátky evropské energetické politiky lze považovat založení Evropského společenství uhlí a oceli (ESUO) v roce 1952 s cílem, mimo jiné, vytvořit jednotný trh s uhlím a ocelí, odstranit překážky obchodu, omezující nebo diskriminační praktiky a kontrolovat státní podporu tomuto odvětví. Pro tuto oblast bylo navíc ESUO vybaveno nadnárodními pravomocemi, tudíž jeho ustanovení nevyžadovaly přílišnou transpozici do národní legislativy.

Následně – spolu s EHS – založený EURATOM se zaměřoval především na výzkumnou oblast a zároveň vytvářel vnitřní trh s nukleárními produkty. Smlouva zakládající EHS ovšem energetickou politiku a spolupráci v oblasti energetiky nezmiňovala.

Oživení snah o vytvoření evropské energetické politiky nastalo na začátku osmdesátých let, kdy Komise v roce 1981 vydala svoje sdělení o Vývoji energetické strategie pro Evropu⁷, kde akceptovala možnost zachování diversifikované a decentralizované energetické politiky (Andoura, Hancher, Van der Woude 2010: 19). V roce 1983 se Rada ministrů poprvé shodla na nutnosti vyšší kooperace v energetické oblasti a přiznala ES kompetence pro případnou energetickou politiku na komunitární úrovni.

První cíle energetické politiky do roku 1995⁸ byly Radou ministrů formulovány teprve v roce 1986 (po tzv. ropném antišoku a Černobylu) v návaznosti na Jednotný evropský akt a znovuoživení přípravy vnitřního trhu ES. Bílá kniha o vytvoření vnitřního trhu z roku 1992 začlenila sektor energetiky do celkového rámce vnitřního trhu EU, přičemž se i na tento sektor měla vztahovat pravidla pro hospodářskou soutěž, odstranění územních překážek atd.

⁷ COM (81) 540 final.

⁸ Council Resolution of 16 September 1986 concerning new Community energy objectives for 1995 and convergence of the policies of the Member States, OJ 25 September 1986, C 241/I.

V roce 1995 Komise představila v rámci Zelené knihy o evropské energetické politice⁹ globální vizi o své roli v energetickém sektoru. Energetická politika se tímto dokumentem dostává oficiálně na úroveň komunitárních politik. Na ni navazující tzv. Bílá kniha Energetická politika EU a 5letý akční plán vyústily ve formulaci a přijetí prvního liberalizačního balíčku v elektroenergetice (1996) a plynárenství (1998).

Cíle a priority evropské energetické politiky byly s nástupem nového milénia přehodnocovány, mimo jiné vlivem zvýšeného povědomí a společenské objednávce po ochraně životního prostředí. Dalším výrazným impulsem bylo východní rozšíření EU, kdy závislost nových členských zemí Unie na dovozech energetických surovin – a tudíž i zranitelnost – byla mnohem vyšší než u starých členských zemí Unie. Navíc energetické krize způsobené ekonomicko-politickými spory Ruska s tranzitními zeměmi (Ukrajinou, Běloruskem a Gruzii) ukázaly, jak nebezpečná je nedostatečná diversifikace dodávek a přepravních tras. A konečně, nové členské země se prokázaly jako příliš slabé na to, aby si byly schopny samostatně dojednat stabilitu dodávek těchto surovin.

Společné působení všech těchto faktorů vyústilo v roce 2000 k formulaci nových cílů energetické politiky do roku 2010 Evropskou komisí v rámci zelené knihy.¹⁰ Hlavními cíli byly:

- kombinovat dovozy s vlastními zásobami tak, aby celkový import energetických zdrojů klesl na 50 % podíl;
- zvyšovat ekonomickou efektivnost energetiky s odkazem na nutnost razantní liberalizace;
- chránit životní prostředí a
- posílit význam obnovitelných zdrojů, které by se měly podílet 12 % na celkové spotřebě.

Pro budování vnitřního trhu s elektřinou a zemním plynem je důležitý především druhý bod zmiňující se o liberalizaci.

Navíc v roce 2005 neformální summit v Hampton Court zvednul diskusi o komplexní evropské energetické police¹¹, jež byla reflektována v Zelené knize Evropské komise Evropská strategie pro udržitelnou, konkurenceschopnou a bezpečnou energetiku¹² z března 2006.

Pro další směřování evropské energetické politiky je důležitý také fakt, že v roce 2007 Evropská komise iniciovala a institucionalizovala pravidelné pře-

⁹ For a European Union Energy Policy, Green Paper of the Commission, COM (94) 659, Brusel, 11. 1. 1995.

¹⁰ Towards a European Strategy for the Security of Energy Supply. Green Paper, COM (2000) 769.

¹¹ Press Conference at EU Informal Summit, Hampton Court, 28. říjen 2005. Dostupné z <http://www.eu2005.gov.uk>.

¹² A European Strategy for Sustainable, Competitive and Secure Energy, Green Paper of the Commission, COM (2006) 105 final, Brusel, 8. 3. 2006.

zkumy energetiky a energetické politiky (Strategic European Energy Reviews). Jejich cílem je monitorovat naplňování stávající evropské energetické legislativy, identifikovat nové výzvy a případné reakce na ně. Zatímco se první přezkum z roku 2007 zaměřil především na naplňování ustanovení ohledně vnitřního trhu s energií, druhý přezkum z roku 2008 se zaměřil komplexněji na otázky energetické bezpečnosti.

Boj s klimatickými změnami a důraz na udržitelný rozvoj byly promítnuty do klimaticko-energetického balíčku Komise z ledna 2007 se všeobecně známým cílem 20-20-20, tj. o 20 % snížit emise CO₂, o 20 % zvýšit energetickou účinnost a zvýšit podíl obnovitelných zdrojů na konečné spotřebě na 20 % (s 10 % podílem bioložek v palivech) do roku 2020.

Paralelně s přípravou a schvalováním klimaticko-energetického balíčku běžel i proces vyjednávání a schvalování třetího liberalizačního balíčku v energetice, který měl završit proces liberalizace elektroenergetiky a plynárenství v EU. Paradoxně když byl nakonec v červnu 2009 po mnoha kompromisech 3. balíček přijat, drtivá většina členských států pořád nesplňovala ani nařízení plynoucí z druhého balíčku z roku 2003.

Přelom v rámci evropské energetické politiky nastal s ratifikací Lisabonské smlouvy, jejíž článek 4 části I Smlouvy o fungování Evropské unie (TFEU) explicitně uznává energetiku (spolu s vnitřním trhem a transevropskými sítěmi) jako jednu ze sdílených kompetencí. Separátní Hlava XXI – Energetika obsahující jediný článek 194 vymezuje v rámci vytváření a fungování vnitřního trhu cíle unijní politiky v oblasti energetiky, v souladu se zásadou solidarity, následujícím způsobem:

1. zajistit fungování trhu s energií;
2. zajistit bezpečnost dodávek energie v Unii;
3. podporovat energetickou účinnost a úspory energie jakož i rozvoj nových a obnovitelných zdrojů energie; a
4. podporovat propojení energetických sítí (Hlava XXI, článek 194, odstavec 1 TFEU).

Odstavec 2 článku 194 TFEU ovšem ponechává členským státům právo stanovit podmínky pro využívání svých energetických zdrojů, jejich právo volby mezi různými energetickými zdroji a základní skladby jejich zásobování energií (tj. suverenity členských států při formování energetického mixu), aniž by byl dotčen čl. 192 odst. 2 písm. c) (environmentální politika). Legislativa podporující naplňování těchto cílů má být Evropským parlamentem a Radou přijímána kvalifikovanou většinou (po konzultaci s Hospodářským a sociálním výborem a Výborem regionů), s výjimkou opatření podle odst. 2 čl. 194 TFEU, pokud jsou pře-

vším fiskální povahy, jež mají být schvalovány zvláštním legislativním postupem jednomyslně po konzultaci s Evropským parlamentem (odst. 3, čl. 194 TFEU).

3. Liberalizace vnitřního trhu s elektřinou a zemním plynem

Integraci trhů lze chápat jako proces, kdy se aktivity účastníků trhu z různých regionů řídí podmínkami poptávky a nabídky napříč celou Unií a jsou odbourávány ekonomické bariéry mezi nimi (Mandátová 2010: 12)¹³. Tvorba vnitřního trhu je kombinací pozitivní a negativní integrace, kdy se pozitivní integrací rozumí přijímání společných pravidel nutných pro správné fungování vnitřního trhu, tj. rekonstrukce systému hospodářské regulace na úrovni vyšší hospodářské jednotky, a negativní regulací se rozumí liberalizační element, tj. odbourávání tarifů a překážek obchodu s cílem umožnit volný pohyb zboží a služeb a volnou konkurenci (Mandátová 201: 12).

Při vytváření vnitřního trhu s elektřinou a zemním plynem se přitom podle Mandátové (2010) vyskytují celkem čtyři hlavní oblasti jak z pozitivní, tak negativní integrace, a to konkrétně:

- Reorganizace odvětví (industry restructuring) – s cílem zavést konkurenci do těch částí energetického řetězce, kde je to žádoucí a efektivní (tj. výroba a prodej) a vypořádat se s tou částí odvětví, jenž je přirozeně monopolní a vyžaduje regulaci (přenos/přeprava, distribuce). Zde se jedná především o vlastnické rozdělení vertikálně integrovaných společností (unbundling) a rozměňování přílišné robustnosti velkých energetických koncernů.
- Přístup třetích stran (third party access) – jedná se především o volný a rovný přístup obchodníků a výrobců k přenosovým a přepravním sítím.
- Otevírání trhu (market opening) – postupné otevírání se monopolních nebo oligopolních národních trhů mezinárodní konkurenci a také prosazování snadné volby/změny dodavatele.
- Vytvoření a zavedení regulačního rámce (establishment of regulation) – požadavek na vytvoření nezávislých národních regulačních orgánů (2. liberalizační balíček) a celounijní regulační agentury (ACER ve 3. liberalizačním balíčku), ustanovování pravidel pro provozovatele sítí prostřednictvím kodexů v rámci ENTSO-E a ENTSO-G atd.

Kroky při vytváření vnitřního trhu s elektřinou a zemním plynem přitom zahrnují jak ex ante tak i ex post regulaci. Ex ante regulaci představuje stanovování pravidel vnitřního trhu pomocí legislativy (např. jednotlivé liberalizační

¹³ Původně v Pelksman, J., Hanf, D., Chang, M. (eds.) (2008). The EU Internal Market in Comparative Perspective. Brussels: Peter Lang, s. 30–41.

balíčky) a ex post regulace je patrná především z kroků Komise, podnikaných při šetření porušování pravidel hospodářské soutěže.

3.1 Význam vnitřního trhu s elektřinou a zemním plynem pro energetickou bezpečnost EU

Liberalizovaný vnitřní trh s elektřinou a zemním plynem má přispět k naplňování především jednoho ze tří pilířů evropské energetické politiky,¹⁴ a to k zajišťování konkurenceschopnosti (competitiveness), nebo také dostupného přístupu k energii (affordable access to energy), tj. ceny energie nepoškozující evropský průmysl a zároveň akceptovatelné pro konečné zákazníky. Jedná se tedy o zajišťování „přijatelných“ a stabilních (rozuměj bez výrazných výkyvů a šoků) cen energie pro konečné spotřebitele, tj. drobné zákazníky a evropský průmysl.

Vnitřní trh má rovněž zajistit efektivní konkurenci mezi různými dodavateli (a tím tlačit na jejich ceny) a umožnit spotřebitelům svobodnou volbu dodavatele z jakékoliv země Unie. Zelená kniha – Evropská strategie pro udržitelnou, konkurenceschopnou a bezpečnou energii – z roku 2006 zmiňovala jako jeden z prostředků pro posílení bezpečnosti dodávek energií otevírání trhů, jelikož se tím vytváří stabilní, konkurenční prostředí a vhodné investiční klima pro společnosti.

Likvidní a dobře propojené (míněno kapacitou přeshraničních propojení přenosových a přepravních soustav, bez výrazných tzv. úzkých míst) národní trhy se zemním plynem a elektřinou mohou přispět k dalšímu pilíři evropské energetické politiky, a to k bezpečnosti dodávek. V případě náhlých výpadků v dodávkách elektřiny nebo výpadků dodávek zemního plynu (jak tomu bylo v případě rusko-ukrajinských a rusko-běloruských sporů) by tak zbylé státy Unie na základě principu solidarity mohly snadněji vykrýt chybějící surovinové dodávky.

Samotná Evropská komise na svých stránkách věnovaných vnitřnímu trhu s energií vysvětluje, že „existence konkurenčního vnitřního trhu s energií je strategickým nástrojem umožňujícím jednak evropským zákazníkům volbu mezi různými společnostmi dodávajícími zemní plyn a elektřinu za přiměřené ceny, a jednak zpřístupňujícím trh všem dodavatelům, především těm nejmenším a těm investujícím do obnovitelných zdrojů. ... Plně integrovaný trh přispěje k diverzifikaci a tím k bezpečnosti dodávek.“¹⁵

¹⁴ Současná evropská energetická politika stojí na třech paralelně prosazovaných prioritách: 1) energetická bezpečnost dodávek energií (security of supply) – adekvátní dlouhodobé dodávky energie pro průmysl i konečné zákazníky; 2) udržitelný rozvoj (sustainability) – s ohledem na výrobu, přenos i spotřebu energie a 3) konkurenceschopnost (competitiveness), nebo také dostupný přístup k energii (affordable access to energy).

¹⁵ Evropská komise, Europa. Internal Energy Market. Dostupné z <http://europa.eu/scadplus/leg/en/>

Vytváření konkurenčního vnitřního trhu ovšem nesmí podle Komise „za žádných okolností potlačit potřebu zajišťovat službu pro sociálně slabé vrstvy (nezaměstnaní, izolované domácnosti, postižení občané atd.). Toto univerzální právo být připojen do energetické sítě za přijatelnou cenu musí být zachováno.“ (Towards a European Strategy for the Security of Energy Supply 2000: 58).

3.2 Nástroje energetické politiky při tvorbě vnitřního trhu s elektřinou a zemním plynem

Jedním z hojně využívaných nástrojů Evropské komise při formování vnitřního trhu s energiemi je politika ochrany hospodářské soutěže, tj. kontrola fúzí a akvizic, antitrustové zákony a ochrana proti zneužívání dominantního postavení a kontrola poskytování státní pomoci. Tyto nástroje slouží především pro zvyšování konkurence na trzích s elektřinou a zemním plynem. Pravomoci Komise v této oblasti vychází z článků 85 a 86 SEU, které zakazují narušování konkurence na společném trhu a zneužívání dominantního postavení utilit.

Kontrola fúzí je jedním ze základních nástrojů EU, jak ovlivňovat strukturu evropského trhu a zamezovat přílišné tržní koncentraci, ovšem pouze za předpokladu, že se jedná o fúze přeshraniční, nespádající do výlučné jurisdikce národních států. Známých je několik případů, kdy Komise z obavy před vznikem příliš dominantního subjektu na evropském trhu fúzi nepovolila nebo si stanovila dodatečné podmínky omezující tržní podíl fúzujících společností (například case COMP/M.1853 – EDF/EnBW).

Druhým nástrojem Evropské komise propůjčeným z ochrany hospodářské soutěže je antitrustové právo, jež chrání spotřebitele před zneužíváním dominantního postavení ze strany velkých energetických utilit v souladu s článkem 9 Nařízení 1/2003.¹⁶ Toto právo ovšem nebylo v oblasti energetiky dlouhou dobu ze strany Evropské komise využíváno. Začalo se s tím až od roku 2003 se změnou přístupu Evropské komise v důsledku odvětvového šetření (sector inquiry), jež vyhodnotilo tržní koncentraci jako jednu z hlavních překážek volného a konkurenčního trhu (Mandátová 2010: 51).

Komise tak zasáhla například na belgickém plynárenském trhu proti belgické společnosti Distrigas, kterou vyšetřovala pro podezření ze zneužití svého dominantního postavení. Svě šetření Komise zastavila až na základě řady ústupků ze strany Distrigas, mimo jiné společnost snížila objem plynu blokováného dlouhodobými smlouvami, pro dva následující roky se rovněž zavázala k neuza-
vírání nových smluv s obchodníky s plynem a maximální délka nových kontraktů

s14002.htm [16. 2. 2009].

¹⁶ Council Regulation (EC) No 1/2003, 19. 12. 2002 on the implementation of the rules on competition law laid down in Articles 81 and 82 of the EC Treaty.

s ostatními velkými zákazníky nepřesáhne pět let (Úřad pro ochranu hospodářské soutěže 2009: 14).

Antitrustové právo využila Komise především v Německu, kde přinutila dvě ze čtyř velkých vertikálně integrovaných utilit (E.ON a Vattenfall Europe AG) k odprodeji svých přenosových soustav a také části jejich výrobních kapacit. E.ON Komise rovněž šetřila z možného zneužití dominantního postavení.¹⁷ Pro odstranění obav týkajících trhu výroby elektřiny E.ON nabídl odprodej 5 000 MW svých výrobních kapacit a pro odstranění obav z vyrovnávacího trhu prodal svojí přenosovou síť. Tyto ústupky postačovaly Komisi, aby zastavila své šetření. Obdobně postupovala Komise i v případě koncernu RWE, který nakonec v důsledku výsledků šetření o možném zneužití svého dominantního postavení na německém plynárenském trhu nabídl k odprodeji své vysokotlakové plynárenské sítě v západním Německu¹⁸ (Úřad pro ochranu hospodářské soutěže 2009: 15). K šetření Evropské komise na možnou existenci kartelových dohod probíhá v současnosti rovněž v České republice ve vztahu ke společností ČEZ a Energetický a průmyslový holding.

Poslední pravomocí z portfolia politiky ochrany hospodářské soutěže napomáhající tvorbě liberalizovaného vnitřního trhu s elektřinou a zemním plynem je kontrola poskytování státní pomoci členskými státy Unie.

Dalším nástrojem sloužícím Komisi při tvorbě vnitřního trhu s elektřinou a zemním plynem je zdanění, respektive daňová politika, jelikož nepřímé zdanění má přímé dopady na ceny a transport energie, což by mohlo mít trh narušující účinky. V roce 2003 proto byly přijaty dva nástroje ovlivňující nepřímé zdanění energetických aktivit. Prvním nástrojem je směrnice 2003/96/EC, měnící rámec zdanění energetických produktů a stanovující minimální míru zdanění vedle ropy, nově i pro elektřinu a zemní plyn.

A za druhé se jednalo revizi směrnice 2003/92/EC o dani z přidané hodnoty, která mimo jiné harmonizovala pravidla dodávek elektřiny a zemního plynu, aby bylo možné dosáhnout opravdového vnitřního trhu s elektřinou a zemním plynem bez překážek v podobě daně z přidané hodnoty.

Nástrojem pomáhajícím fungování vnitřního trhu s elektřinou a zemním plynem – majícím za cíl větší mezinárodní propojení národních soustav a také zvýšení likvidity těchto trhů – je politika transevropských sítí, konkrétně transevropských energetických sítí. Odstraňování tzv. úzkých míst a budování infrastruktury je totiž považováno za zcela klíčové při tvorbě vnitřního trhu s elektřinou

¹⁷ Komise měla obavy, že E.ON stáhl z velkoobchodního trhu dostupnou výrobní kapacitu, aby dosáhl zvýšení cen a odradil nové investory od vstupu na trh výroby elektrické energie a že zároveň upřednostňoval svou výrobní pobočku pro poskytování vyrovnávacích služeb, když přenesl výsledné náklady na konečné spotřebitele, a zabránil tak ostatním výrobcům v dodávkách vyrovnávací energie do jeho přenosové zóny.

¹⁸ RWE byl podezřelý z odmítnutí poskytnout přenosové služby jiným společnostem a jednáním, které směřovalo ke snížení marží jeho konkurentů na navazujícím trhu dodávek plynu.

a zemním plynem. Princip transevropských sítí je předpokládán již v Maastrichtské smlouvě v člancích 129/154. Zelená kniha Evropská strategie k bezpečnosti energetických dodávek říká, že „fungování vnitřního trhu nesmí být omezováno fyzickými omezeními. Unie musí sehrát důležitou roli při dodávání evropského charakteru energetickým sítím, aby ty byly schopné plnit požadavky vnitřního trhu a všech členských a kandidátských zemí. Evropský nástroj pro spolupráci mezi zainteresovanými stranami s cílem definovat evropský plán pro hlavní chybějící interkonektory by měl tento problém odstranit“ (Towards a European Strategy for the Security of Energy Supply 2000: 60).

Program TEN-E má napomáhat výstavbě energetické infrastruktury evropského významu, odstraňovat tzv. úzká místa v přenosové i přepravní soustavě a také překonat původní národně zaměřenou výstavbu energetické infrastruktury. Vedle zvýšení likvidity evropských trhů by se tím rovněž posílila evropská solidarita a možnosti havarijních výpomocí. K efektivitě TEN-E je ovšem potřeba zmínit fakt, že přestože byly první pokyny (guidelines) přijaty již v roce 1996, včetně identifikace nejdůležitějších úzkých míst, tato úzká místa nebyla odstraněna ani v roce 2007 a přes 60 % projektů je opožděno za původním harmonogramem.

Pro usnadnění budování energetické infrastruktury, což je kapitálově velice náročné a s dobou návratnosti investic pohybující se v řádech desítek let, poskytuje EU omezené finanční prostředky prostřednictvím strukturálních a kohezních fondů a také z prostředků Evropské investiční banky. Jednorázově byly energetice určeny prostředky z tzv. European Energy Programme for Recovery.

Samotná Evropská komise si po druhém strategickém přezkumu v energetice uvědomila potřebu dostatečné infrastruktury mezi členskými státy bez tzv. úzkých míst pro posílení bezpečnosti dodávek energií, pro dosažení svých cílů v oblasti environmentální politiky a energeticko-klimatického balíčku, ale také pro úspěšnou liberalizaci vnitřního trhu s energiemi (3. liberalizační balíček). V listopadu 2010 zveřejnila komunikaci „Priority energetické infrastruktury pro rok 2020 a dále – Vzor pro integrovanou evropskou energetickou síť“¹⁹, na kterou má v průběhu roku 2011 navázat příprava a projednávání komplexního infrastrukturního balíčku. Dokument mimo jiné navrhuje revizi stávajících TEN-E, především prostřednictvím zrušení neflexibilních seznamů projektů a jejich nahrazením prioritními oblastmi EU do roku 2020 a v rámci nich vymezením tzv. projektů evropského zájmu. Na projekty evropského zájmu by se vztahovala specifická pravidla, včetně zjednodušených a zkrácených povolenacích procedur a také nové nástroje financování (což souvisí mimo jiné s vyjednáváním nového rozpočtového rámce na období 2014–2020).

¹⁹ Communication „Energy infrastructure priorities for 2020 and beyond – A Blueprint for an integrated European energy network“, 17. listopad 2010. Dostupné z http://ec.europa.eu/energy/infrastructure/strategy/2020_en.htm.

Dalším nástrojem, kterého lze využívat pro podporu integrace trhů s elektřinou a zemním plynem, jsou tzv. regionální iniciativy. Ty byly na žádost Komise založeny ERGEG (European Regulators Group for Electricity and Gas) na jaře 2006 jako The European Regional Market Initiatives²⁰ a zahrnují Regionální iniciativu pro elektřinu (Electricity Regional Initiative – ERI) se sedmi regiony a Regionální iniciativu pro zemní plyn (Gas Regional Initiative – GRI) se třemi regiony. Regionální iniciativy mají představovat postupnou metodu tvoření vnitřního trhu s elektřinou a zemním plynem v EU jako finálním řešením. ERI se především soustředily na problematiku congestion management (řízení úzkých hrdel), vyrovnávání soustavy a na transparentnost a GRI na otázky propojení soustav, interoperability (vzájemné kompatibility provozování soustav), transparentnosti, uzlů a na bezpečnost dodávek.

Nový význam regionálním iniciativám vymezila Evropská komise jednak v komunikaci „Priority energetické infrastruktury pro rok 2020 a dále – Vzor pro integrovanou evropskou energetickou síť“ a jednak v separátním sdělení věnovaném regionálním iniciativám. V rámci prvního dokumentu jsou regionální iniciativy vnímány jako nástroj pro usnadnění plánování, implementace a monitorování definovaných evropských infrastrukturních priorit, přípravu investičních plánů a konkrétních projektů. Stávající regionální iniciativy by měly být podle Komise posíleny o pravomoci v oblasti plánování infrastruktury a měly by být podle potřeby vytvořeny ad hoc regionální struktury (COM(2010) 677 final: 13–14).

Regionálním iniciativám bylo věnováno i samostatné sdělení Evropské komise ze 7. prosince 2010 Budoucí role regionálních iniciativ.²¹ Podle Komise má dobrovolný tzv. bottom-up princip, který byl doposud u regionálních iniciativ uplatňován, výraznou nevýhodu v tom, že jednotlivé regiony mohou uplatnit různá řešení podobných problémů bez jasné perspektivy jejich budoucí integrace/harmonizace, což by mohlo ohrozit v dlouhodobém časovém horizontu realizaci vnitřního trhu s energiemi. Regionálním iniciativám schází jasná referenční pravidla (COM(2010)721: 3). Podle nového principu by se regionální iniciativy měly zaměřit na omezený okruh problematik, ve kterých mají jasnou přidanou hodnotu – implementace evropského acquis včetně síťových kodexů (viz dále) pod dohledem ACER (pro zachování vzájemné kompatibility regionálních implementací), investice do infrastruktury, regionální vyrovnávání soustav a bezpečnost zásobování/dodávek a testování pilotních projektů. Komise navrhuje změnu stávajících regionů v rámci regionálních iniciativ vůči původnímu vymezení z rozhodnutí 2006/770/EC, které doplňovalo pravidla pro congestion

²⁰ ERGEG. ERGEG Regional Initiatives, [online]. Dostupné z http://www.energy-regulators.eu/portal/page/portal/EER_HOME/EER_INITIATIVES.

²¹ Communication from the Commission to the European Parliament and the Council: The future Role of Regional Initiatives. COM(2010)721 final, 7. prosinec 2010, Brusel.

management připojenou k nařízení 1228/2003. Zatímco pro ERI navrhuje ponechat 7 stávajících regionů (s možností budoucího spojení regionů Francie – Velká Británie – Irsko s regionem středozápadním (Central-West) a Baltický region se Severním), pro GRI navrhuje změnu Jiho-jihozápadního regionu a jeho rozdělení mezi tři nově vytvořené regiony.²²

Novým nástrojem Evropské komise – zaváděným 3. liberalizačním balíčkem – pro formování pravidel vnitřního trhu s elektřinou a zemním plynem budou i tzv. síťové kodexy, které budou závazné (součást evropského *acquis*) a budou se tvořit především v rámci procedury komitologie (která sama doznala značných změn v rámci reformy představených v Lisabonské smlouvě) a za pomoci nově vytvořených institucí – ACER, ENTSO-E a ENTSG.

A poslední zde zmíněnou politikou pomáhající formovat vnitřní trh a naplňovat jeho cíle je politika ochrany spotřebitele. Na formování relevantní legislativy má z tohoto pohledu vliv především Londýnské fórum (Citizen's Energy Forum). Vedle ochrany práv spotřebitelů má fórum napomáhat při formování konkurenčních maloobchodních trhů.

Do jednotlivých liberalizačních balíčků se promítá především prostřednictvím tzv. *public service obligations*, tj. závazků veřejné služby, které kladou na energetické utility extra povinnosti k ochraně práv spotřebitelů. Například na základě článku 3 prvního liberalizačního balíčku mohou „členské státy na utility podnikající v energetickém sektoru – v souladu s obecným hospodářským zájmem – uložit závazek veřejné služby, který se může vztahovat na bezpečnost, včetně bezpečnosti dodávek, regulérnosti, kvality a ceny dodávek a ochrany životního prostředí. Tyto závazky přitom musí být jasně definovány, transparentní, nediskriminační a ověřitelné“ (96/92/EC, čl. 3/3). Patří sem rovněž povinnost zavést tzv. dodavatele poslední instance, transparentnost, svobodná volba dodavatele a rychlá, nenáročná a bezplatná změna dodavatele a jiné.

Specifickým nástrojem Komise pro formování vnitřního trhu, respektive pro vymáhání plnění schválené unijní legislativy v této oblasti po členských státech, jsou tzv. šetření o porušení práva (*infringement procedures*) podle článku 226 SEU, které Komise zahajuje s členskými státy (prostřednictvím tzv. *letter of formal notice*). V oficiálních sděleních členským státům v nich Komise sdělí rozsah porušování unijní legislativy pro oblast vnitřního trhu s energiemi a zároveň jim poskytne časový prostor pro sjednání nápravy případně k obhajobě, teprve pak se odvolává k Evropskému soudnímu dvoru. Samotná Komise konstatuje neuspokojivý stav implementace legislativy vnitřního trhu s energií a ilustruje to na případu implementace ustanovení 2. liberalizačního balíčku, kdy od roku 2003 probíhá více než 40 procedur šetření za porušení práva.

²² COM (2010) 721: 7. 1. New Central-South region: IT, AT, SK, SI, HU, RO, BG, EL; 2. New Central-East region: DE, PL, CZ, SK, AT; 3. New BEMIP region: SE, FI, EE, LV, LT, PL, DE, DK.

3.3 Vývoj liberalizace vnitřního trhu s elektřinou a zemním plynem do 3. liberalizačního balíčku

Pro tvorbu vnitřního trhu s elektřinou a zemním plynem jsou zásadní dva precedenční rozsudky Evropského soudního dvora v oblasti elektřiny a zemního plynu,²³ které určily, že evropská pravidla pro hospodářskou soutěž platí v těchto oblastech.

Elektroenergetika a plynárenství přitom byly od počátku brány jako oblasti specifického druhu, jelikož jednak byla idea oddělení monopolních sítí všeobecně přijímána, a jednak bylo často poukazováno na fakt, že pouze (přirozený) monopol může zajistit plnění závazků veřejné služby (článek 86 SEU). Proti těmto tvrzením ovšem stály úspěšné zkušenosti z privatizace telekomunikačního sektoru v USA a Velké Británii.

Začátky tvorby vnitřního trhu s elektřinou a zemním plynem

Na první pokyny (guidelines) pro komunitární energetickou politiku²⁴ z roku 1968, jež v sobě zahrnovaly vytvoření společného energetického trhu, navázal v roce 1986 Jednotný evropský akt a plán Delorsovy Komise k vytvoření vnitřního trhu do roku 1992, rozpracovaný v Bílé knize o vytvoření vnitřního trhu,²⁵ který mj. zahrnul energetiku do celkového rámce vnitřního trhu EU. O dva roky později vydala Komise zprávu o vnitřním trhu s energií,²⁶ která identifikovala překážky dokončení vnitřního trhu s energií a navrhovala opatření k jejich odstranění. Tuto zprávu je možné považovat za první krok k liberalizaci energetických trhů (Andoura, Hancher, Van der Woude 2010: 20). Tato opatření byla následně přetransformována do prvních směrnic na začátku devadesátých let, které se zabývaly transparentností cen za elektřinu a zemní plyn²⁷, přenosem/přepravou elektřiny/zemního plynu přes hlavní evropské sítě²⁸ a progresivní liberalizací určitých aktivit týkajících se uhlovodíkových produktů²⁹ (Ibid.).

²³ Enel Case – Case 6/64, Flaminio Costa v. ENEL [1964] ECR 585 a Ijsselcentral Case z roku 1992.

²⁴ First Orientation for a Common Energy Policy, Communication from the EC to the Council, 18 December 1968.

²⁵ Ten byl dále rozvinut v tzv. Bílé knize o vytvoření vnitřního trhu – White Paper on „Completing the Internal Market“, COM (85) 0310.

²⁶ COM (1988) 238 final.

²⁷ Directive 90/337/EEC of June 29 1990 concerning a Community procedure to improve the transparency of gas and electricity prices charged to industrial end-users, OJ L 185, 17. 7. 1990, s. 16–24.

²⁸ Directive 90/547/EEC of 29 October 1990 on the transit of electricity through transmission grid, OJ L 313, 13. 11. 1990, s. 30–33, a Council Directive 91/269/EEC of 31 May 1991 on the transit of natural gas through grid, OJ L 147, 12. 6. 1991, s. 37–40.

²⁹ Directive 94/22/EC of 30 May 1994 on the conditions for granting and using authorisations for the prospecting, exploration and production of hydrocarbons, OJ L 164, 30. 6. 1994, s. 3–8.

V roce 1992 komisař pro energetiku Antonio Cardoso e Cunha, obhájce liberalizace energetického sektoru, založil speciální pracovní skupinu zaměřenou na vnitřní trh s energiemi. Výsledný navrhovaný „Cardosův balíček“, který již obsahoval principy volného toku energií, volného usazování výrobců a svobodnou volbu dodavatelů spotřebiteli, nebyl členskými státy akceptován (Ibid.: 21).

Nový plán na liberalizaci energetiky představila Komise v roce 1995 v rámci Zelené knihy o evropské energetické politice.³⁰ Ze tří skupin cílů obsažených v Zelené knize je pro vnitřní trh s elektřinou a zemním plynem klíčový cíl integrovat a liberalizovat trhy s energiemi.³¹

Na Zelenou knihu navazující Bílá kniha Energetická politika Evropské unie³² obsahovala 5letý Akční plán, který v letech 1997 a 1998 vyústil do přijetí prvního liberalizačního balíčku pro elektroenergetiku³³ a plynárenství³⁴.

První liberalizační balíček v energetice

První liberalizační balíček pro elektroenergetiku a plynárenství vycházel z pozitivních zkušeností s liberalizací energetiky v USA, Velké Británii a Skandinávii. Diskuse o něm začala na půdě Evropské komise již v roce 1992, přijatý byl ovšem až v roce 1996, respektive 1998.

Byl založen na konceptu způsobilosti (eligibility) a navrhoval progresivní liberalizaci, aplikovanou postupně na různé kategorie spotřebitelů. Částečné otevření národních trhů konkurenci vyžadovalo po členských státech, aby progresivně liberalizovaly určité segmenty svých trhů s elektřinou a zemním plynem a postupně zvyšovaly kategorie zákazníků, kteří si budou moci vybírat dodavatele elektřiny a zemního plynu (Andoura, Hancher, Van der Woude 2010: 21).

První návrhy Komise počítaly s oddělením přenosových a přepravních sítí a s umožněním přístupu třetích stran, aby se tak umožnila konkurence na straně výroby a dodávky, při ponechání monopolu sítí. Proti tomuto návrhu se ovšem vzedmula vlna odporu, především z Francie a Itálie, s argumentací ohledně závazku veřejné služby a energetické bezpečnosti.

³⁰ For a European Union Energy Policy, Green Paper of the Commission, COM (94) 659, Brusel, 11. 1. 1995.

³¹ Zbýlé dvě skupiny cílů jsou: 1) zabezpečit plynulost dodávek energií při 50% importní závislosti a 2) propojit cíle energetické a ekologické politiky (Čihelková, Jakš 2004: 145).

³² An Energy Policy for the European Union, White Paper of the Commission, COM (95) 682, Brusel, 13. 12. 1995.

³³ Directive 96/92/EC of the European Parliament and of the Council of 19 December 1996 concerning common rules for the internal market in electricity. OJ L 27, 20. 1. 1997, s. 2–29.

³⁴ Directive 98/30/EC of the European Parliament and of the Council of 22 June 1998 concerning common rules for the internal market in natural gas. OJ L 204, 21. 7. 1998, s. 1–12.

Finální kompromis se tedy podařilo dojednat až na sklonku roku 1996, přičemž balíček v hojně míře využíval principu subsidiarity (variantní nebo otevřená řešení dokonce i v zásadních otázkách) při volbě systému přístupu na trh, rozvoje výrobních zařízení, rozsahu oddělení provozovatelů přenosových/přepravních soustav, možnosti uplatnění recipročních opatření atd. Nakonec tak stanovoval balíček povinné požadavky pro nezávislého provozovatele přenosové/přepravní soustavy pouze ve formě účetního a manažerského oddělení.

Balíček nevymezoval ani neomezoval činnosti pro operátora trhu a explicitně nepožadoval ani zřízení nezávislého energetického regulátora. Tato flexibilita členských států při tvorbě pravidel trhu tak nakonec vedla k vybudování národních trhů s elektřinou a zemním plynem se zásadně odlišnými podmínkami.

Výsledkem prvního liberalizačního balíčku tedy paradoxně bylo utvoření národních trhů, většinou s dominantním hráčem a s přetrvávajícími bariérami v přístupu k přeshraničním kapacitám bránícími přeshraničnímu obchodu. Navíc v důsledku omezení investic do výroby začalo docházet v Evropě k erozi výkonových rezerv. Současně sílily v Evropě obavy, že by další liberalizace energetiky mohla poškodit zranitelné zákazníky, tj. závazky veřejné služby.

Pro odstranění všech těchto nedostatků se měla přijat další legislativa – druhý balíček, který by podle prvotních proklamací na rozdíl od toho prvního měl být mnohem konkrétnější, přímo účinný v oblasti přeshraničního obchodu a měl by řešit rovněž oblast dlouhodobých stimulů pro investice do zdrojů i do sítí.

Druhý liberalizační balíček v energetice

Druhý liberalizační balíček v elektroenergetice a plynárenství³⁵ navazoval na závěry Evropské rady v Lisabonu v roce 2000, která akcentovala potřebu urychlit proces liberalizace energetických trhů EU, jelikož plně otevřený trh s elektřinou a zemním plynem je podmínkou pro jednotný vnitřní trh se zbožím a službami.

Při vyjmenovávání principů, podle kterých mají být elektroenergetika a plynárenství organizovány, se objevuje rovněž závazek veřejné a univerzální služby, tj. závazek poskytovat univerzální službu, z níž by měly prospěch všechny domácnosti. Tím se rozumí jejich právo být zásobován elektřinou specifické kvality na jejich území za přijatelné, snadno a jasné srovnatelné a transparentní ceny

³⁵ Directive 2003/55/EC of the European Parliament and of the Council of 26 June 2003 concerning common rules for the internal market in natural gas, OJ L 176, 15. 7. 2003, s. 57–78. Directive 2003/54/EC of the European Parliament and of the Council of 26 June 2003 concerning common rules for the internal market in electricity, OJ L 176, 15. 7. 2003, s. 37–56. Tyto dvě směrnice byly následně doplněny o dvě nařízení: Regulation of the European Commission No. 1228/2003 of 26 June 2003 on conditions for access to the network for cross-border exchanges in electricity, OJ L 176, 15. 7. 2003, s. 1–10. Regulation of the European Commission No 1775/2005 of 28 September 2005 on conditions for access to the natural gas transmission network, OJ L 289, 3. 11. 2005, s. 1–13.

(Andoura, Hancher, Van der Woude 2010: 28). Závazek veřejné služby (garance bezpečných dodávek) může být delegován na energetické společnosti. Navíc by zákazníci měli být chráněni proti odpojení a informováni o palivovém mixu.

Směrnice druhého balíčku jsou založeny na článku 95 SEU a obsahují detailní ustanovení ohledně přístupu k sítím a regulaci a ohledně oddělení (unbundling – právní a manažerské oddělení provozovatele přenosové/přepravní soustavy jako samostatného podniku od vertikálně integrovaného podniku) dodavatelských a výrobních kapacit. Důležité přitom je, že tato pravidla měly být aplikována jak na společnosti z EU, tak i mimo EU působící na unijních trzích. Navíc dohled nad naplňováním nařízení druhého balíčku měly členské státy povinnost zřídit nezávislé regulační orgány.

Směrnice byly navíc doplněny dvěma nařízeními podporujícími přeshraniční obchod s elektřinou a nediskriminační pravidla pro přístup k přenosové/přepravní soustavě. Obě nařízení vycházejí z článků SEU o vytvoření jednotného vnitřního trhu a volném pohybu zboží a služeb a jejich cílem je zajistit jednotný a nediskriminační přístup k přeshraničním kapacitám, podpořit rychlý rozvoj mezinárodního obchodu – zdroj konkurence na národních oligopolních trzích.

S ohledem na otevírání národních trhů konkurenci druhý balíček požadoval, aby byly národní trhy s elektřinou a zemním plynem liberalizovány pro velkoobchoděte do 1. července 2004 a pro všechny spotřebitele do 1. července 2007.

Druhý liberalizační balíček měl být implementován do národní legislativy k 1. 7. 2004, tj. tato ustanovení platila i pro kandidátské země, jež do EU vstupovaly k 1. 5. 2004. Většina zemí tento termín ovšem nedodržela, ale legislativa byla implementována ve všech zemích nejpozději na jaře 2005.

Stav vnitřního trhu s elektřinou a zemním plynem před 3. liberalizačním balíčkem v energetice

Bezprostředně po přijetí druhého liberalizačního balíčku bylo přijato rozhodnutí 1229/2003/EC³⁶ o transevropských sítích, jež mělo za cíl podpořit propojování evropské energetické infrastruktury prostřednictvím identifikace klíčových projektů evropského zájmu a omezenou finanční podporou těchto projektů (především na přípravné a projektové práce, minimum na krytí nákladů stavby).

Dalším klíčovým dokumentem s relevancí pro liberalizaci vnitřního trhu byla směrnice 2005/89/EC³⁷, která vznikla v reakci na italský black-out. Přípra-

³⁶ Decision No 1229/2003/EC of the European Parliament and of the Council of 26 June 2003 laying down a series of guidelines for trans-European energy networks and repealing Decision No 1254/96/EC, Official Journal of the European Union L 176, 15. 7. 2003, s. 11–28.

³⁷ DIRECTIVE 2005/89/EC OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 18 January 2006 concerning measures to safeguard security of electricity supply and infrastructure investment, Official Journal of the European Union, 4. 2. 2006, s. 22–27.

vována byla od konce roku 2003, ale teprve v roce 2005 se jí podařilo po diskusích přijmout. Bezpečnost dodávek elektřiny je považována za celoevropské téma, přičemž ale národní kompetence zůstávají základem energetické bezpečnosti členských zemí. Směrnice stanovuje rámec, ve kterém by členské státy měly definovat stabilní a nediskriminační politiky zajišťující bezpečnost dodávek způsobem slučitelným s konkurenčním trhem s elektřinou.

K formování vnitřního trhu v mezidobí mezi druhým a třetím liberalizačním balíčkem přispělo rovněž rozhodnutí Evropského soudního dvora v případě C-17/03³⁸ ve věci antitrustového práva. Spor mezi nizozemským provozovatelem přenosové soustavy a nezávislým obchodníkem se týkal přednostního poskytnutí přeshraniční kapacity jinému obchodníkovi pro plnění dodávkového kontraktu uzavřeného před liberalizací a zajišťujícího do Nizozemska dodávky potřebné pro spolehlivý a bezpečný provoz elektrizační soustavy. Zásadní je rozhodnutí soudu potvrzující, že pravidla nediskriminačního přístupu stanovená směrnicí 1996/92 musí být uplatněna i v případech kontraktů uzavřených před účinností této směrnice a poskytujících preferenční přístup, a to i pokud je tento přístup poskytnut z důvodů vykonávání nařízených závazků veřejné služby. Toto rozhodnutí vedlo následně k vypovídání dlouhodobých přeshraničních kontraktů.

Zásadním je rovněž strategický Dokument generálního ředitelství pro energetiku a dopravu (DG TREN) Střednědobá vize pro vnitřní trh s elektřinou³⁹, přijatá v roce 2003 a definující strategii vnitřního trhu s elektřinou do roku 2010. Vychází z předpokladu, že veškerá legislativa přijatá ve druhém legislativním balíčku bude členskými státy neprodleně implementována. Cílem bylo do roku 2010 dosáhnout integrovaného jednotného trhu s elektřinou, který by zajišťoval plně konkurenční prostředí, přístup pro všechny zákazníky a úplnou volbu dodavatele. Vnitřní trh s elektřinou musí podle Komise zajišťovat bezpečnou nepřetržitou službu konečným spotřebitelům za rozumnou cenu.

Naplňování druhého liberalizačního balíčku v řadě členských zemí ovšem pokulhávalo, což je patrné také z míry zahájených řízení pro porušení práva⁴⁰ (tzv. infringement procedure) Komisí vůči 17 členským státům⁴¹ v dubnu 2006 (Andoura, Hancher, Van der Woude 2010: 22). Navíc šetření Evropské komise započaté v roce 2003, jehož výsledky byly zveřejněny v lednu 2007, konstatuje, že evropští spotřebitelé i průmysl jsou znevýhodňováni v důsledku neefektivních

³⁸ ECJ, June 7th, 2005, Vereniging voor Energie, Milieu en Water a. o., Case C-17/03, [2005] ECR I-4983 [College van Beroep voor het bedrijfsleven (The Netherlands)].

³⁹ DG Energy and Transport (2004) Medium Term Vision for the Internal Electricity market. Strategy paper. Brusel, 1. 3. 2004, Dostupné z http://www.edis.sk/ekes/strategy_paper_march_2004.pdf.

⁴⁰ IP/06/430 of 4 April 2006, The Commission takes action against Member States which have not opened up their energy markets properly. MEMO/06/152 of 4 April 2006, Infringement procedures opened in the gas and electricity market sector, by Member State.

⁴¹ Rakousko, Belgie, Česká republika, Německo, Estonsko, Španělsko, Francie, Řecko, Irsko, Itálie, Litva, Lotyšsko, Polsko, Švédsko, Slovensko a Velká Británie.

trhů s elektřinou a zemním plynem a vysokých cen za energie, tj. stávající tržní struktura a přetrvávající průmyslové praktiky zabraňují konkurenci na těchto trzích (Andoura, Hancher, Van der Woude 2010: 29).

Zpráva mimo jiné konstatovala:

- vysokou míru tržní koncentrace⁴² a národní orientace energetických trhů ve většině případů;
- chybějící přístup k elektřině a zemnímu plynu (v důsledku dlouhodobých kontraktů a vertikálního propojení mezi velkoobchodem a maloobchodem) vylučuje nebo velmi ztěžuje vstup nových hráčů na trh;
- noví hráči rovněž postrádají přístup k infrastruktuře a informacím ohledně přenosových a přepravních kapacit;
- přístup třetích stran a pravidla unbundlingu se prokázaly jako nedostatečné pro zabránění tradičním vertikálně integrovaným utilitám v protěžování jim spřízněných společností a
- investice do infrastruktury jsou nedostačující.

Pro zlepšení a rychlou nápravu situace se Evropská komise rozhodla jednak více vymáhat pravidla ochrany hospodářské soutěže, a jednak připravit novou, přísnější regulaci, s ohledem na unbundling, tj. vlastnické oddělení vertikálně integrovaných utilit (Andoura, Hancher, Van der Woude 2010: 30).

V červnu 2009 zahájila Evropská komise novou řadu tzv. řízení pro porušení práva⁴³ (infringement procedure), tentokrát vůči 25 členským zemím.

4. Třetí liberalizační balíček v energetice

Třetí liberalizační balíček, který by měl představovat souhrn legislativy zajišťující plně efektivní liberalizaci trhu, byl představen Komisí v září 2007. V důsledku nesouhlasu řady členských států v čele s Francií a Německem s navrhovanou variantou unbundlingu a také z obavy ze vstupu společností ze třetích zemí na unijní unbundlované trhy (především ruské společnosti) se proces jeho schvalování výrazně prodloužil. Po mnoha komplikovaných jednáních a významných ústupcích ze strany Evropské komise, Evropského parlamentu i jednotlivých členských států byla dosažena za českého předsednictví v březnu 2009 politická dohoda mezi členskými státy a Evropským parlamentem a následně v dubnu 2009 byl balíček schválen Evropským parlamentem, v červnu jej schválila Rada a 3. září téhož roku začal platit.

⁴² V rámci velkoobchodního trhu s elektřinou ovládají 70 % výrobní kapacity v 15 členských zemích tři největší výrobci. V rámci velkoobchodního trhu se zemním plynem je situace ještě horší, tři největší velkoobchodníci ovládají 90 % nebo více trhu ve 12 členských státech.

⁴³ Commission acts to ensure effective and competitive energy markets across Europe, IP/09/1035, Brusel, 25. června 2009.

Balíček představuje soubor dvou směrnic věnovaných vnitřnímu trhu s elektřinou a zemním plynem⁴⁴ a tři nařízení – dvě upravují pravidla pro přístup na trhy s elektřinou a zemním plynem⁴⁵ a jeden zřizuje Agenturu pro spolupráci energetických regulátorů⁴⁶ (ACER).

Zřízením ACER, která by měla být samostatnou organizací nezávislou na Komisi, by mělo dojít k posílení spolupráce nezávislých regulačních orgánů napříč EU. Rozhodnutí, které bude přijímat, mohou být ovšem pouze v technických věcech, jelikož na základě evropského precedenčního práva Meroni nesmí Evropská komise delegovat své regulační a rozhodovací pravomoci, které nejsou explicitně předvídaný v primárním právu, na subjekty typu ACER (Andoura, Hancher, Van der Woude 2010: 32). Ovšem nově zaváděné síťové kodexy, na jejichž přípravě se bude ACER s ENTSO-E a ENTSG podílet, budou schvalovány v rámci procesu komitologie a jako součást evropského *acquis* budou přímo závazné pro jednotlivé subjekty vnitřního trhu. Vedle ACER (na níž bude dohlížet přímo Evropský parlament), posiluje balíček spolupráci mezi regulačními úřady a zároveň zvyšuje jejich kompetence.

Vedle zmíněného založení ACER jsou další výrazné změny v rámci balíčku v unbundlingu, transparentnosti trhů a posílené spolupráce mezi TSO.

Ovšem jedno z nejdůležitějších, respektive nejvíce diskutovaných ustanovení 3. balíčku se týká formy vlastnického oddělení přenosových/přepравních soustav od vertikálně integrovaných společností. Požadavek na plné vlastnické oddělení vyvstal mimo jiné z výsledků sektorového šetření v roce 2007, ze kterého vyplynulo, že vlastnické oddělení by mělo poskytnout nezávislým provozovatelům sítí větší pobídky k maximalizaci užívání jejich infrastruktury a tím i k navýšení investic do jejich dalšího rozvoje. Zcela první návrh Komise počítal s úplným rozdělením vertikálně integrovaných společností – tj. výroby, přenosu/přepравy i distribuce. Oficiální první návrh Komise již ovšem navrhoval pouze požadavek plného vlastnického oddělení (unbundlingu) přenosu/přepравy od zbytku vertikálně integrovaného řetězce. Tento striktní požadavek Komise ovšem narazil na velký odpor ze strany některých členských států (a především pro oblast plynárenství) a v konečné verzi jej nahradila možnost výběru ze tří variant:

⁴⁴ Directive 2009/72/EC of the European Parliament and the Council of 13 July 2009 concerning common rules for the internal market in electricity and repealing Directive 2003/54/EC. Directive 2009/73/EC of the European Parliament and the Council of 13 July 2009 concerning common rules for the internal market in natural gas and repealing Directive 2003/55/EC.

⁴⁵ Regulation (EC) No 714/2009 of the European Parliament and the Council of 13 July 2009 on conditions for access to the network for cross-border exchanges in electricity and repealing Regulation (EC) No 1228/2003. Regulation (EC) No 715/2009 of the European Parliament and the Council of 13 July 2009 on conditions for access to the natural gas transmission networks and repealing Regulation (EC) No 1775/2005.

⁴⁶ Regulation (EC) No 713/2009 of the European Parliament and of the Council of 13 July 2009 establishing an Agency for the Cooperation of Energy Regulators.

- Plné vlastnické oddělení – vytvoření provozovatele přenosové soustavy (TSO) vlastnický nepropojeného se zbytkem řetězce, jež je monopolem vlastním celou přenosovou/přepravní soustavu, kterou provozuje a je zodpovědný za její udržování a další rozvoj.
- Nezávislý systémový operátor (ISO) – vytvoření (státem) nezávislého systémového operátora, jež by měl na starosti provoz a plánovaný rozvoj přenosové/přepravní soustavy, přičemž ta (aktiva) by zůstala ve vlastnictví původní vertikálně integrované utility.
- A třetí možnost, navrhována skupinou členských států v čele s Francií a Německem – nezávislý operátor přenosové/přepravní soustavy (ITO) – nejvíce kompromisní a nejslabší forma unbundlingu, kdy si původní vlastníci může ponechat jednak přenosovou/přepravní soustavu (aktiva) a jednak může ve finále rozhodovat o budoucích investicích do jejího rozvoje, při zachování nezávislého provozování soustavy.

Ze strany Komise to byl velký ústupek výměnou za lepší postavení spotřebitelů a posílení transparentnosti dohledu nad energetickými giganty. Pro ochranu evropských společností, jež musí splňovat jednu ze tří variant unbundlingu, byly do balíčku doplněny klauzule, které neumožňují převzetí TSO společností ze 3. země (v zemi svého původu nesplňující podmínky unbundlingu podle požadavků evropské legislativy) bez souhlasu EU, respektive Evropské komise (tzv. gazpromovská klauzule).

Balíček rovněž posiluje spolupráci evropských TSO a koordinaci společného plánování (a provozování) sítí, prostřednictvím ustanovení povinných sdružení (dříve na dobrovolné bázi) TSO v elektroenergetice (ENTSO-E) a v plynu (ENTSO-G)

Závěr

Formování vnitřního trhu s elektřinou a zemním plynem v souladu s budováním vnitřního trhu EU, principy volného pohybu zboží a služeb, subsidiarity, ale také solidarity mezi členskými státy Unie má své specifické postavení v rámci unijní energetické politiky. Liberalizovaný vnitřní trh s elektřinou a zemním plynem má přispívat k naplňování především jednoho ze tří pilířů evropské energetické politiky, a to prostřednictvím tržní konkurence zajišťovat dostupný přístup k energii za rozumnou cenu. Jedná se tedy o zajišťování „přijatelných“ a stabilních (rozuměj bez výrazných výkyvů a cenových šoků) cen energie pro konečné spotřebitele, tj. drobné zákazníky a evropský průmysl. Otázka vlivu liberalizace vnitřního trhu na cenu energie nebyla předmětem výzkumu, jelikož na cenu energie, především elektřiny, má vliv více faktorů (energetická bilance, výrobní (zdrojová) struktura, ceny primárních komodit, regulatorní rámec atd.) a bylo by

těžké vyabstrahovat pouze vliv tržní struktury. Práce se proto omezila pouze na vliv liberalizace energetických trhů na bezpečnost (stabilitu) dodávek.

Ve snaze odpovědět na výzkumné otázky uvedené v úvodní kapitole práce, tj. zda má EU reálný potenciál vytvořit plně funkční liberalizovaný vnitřní trh s elektřinou zemním plynem a zda tento trh může reálně posílit energetickou bezpečnost EU, byla v práci provedena jednak analýza vývoje evropské energetické politiky, cílů pro vnitřní trh a také jednotlivých nástrojů, které má Komise při jeho tvorbě k dispozici.

Z analýzy plyne, že ex ante opatření Komise nejsou příliš efektivní. Příprava legislativních opatření je mnohdy velmi zdoluhavá a Komise a Evropský parlament zde musejí přistupovat k výrazným kompromisům vůči svým původním záměrům, aby měla navrhovaná opatření vůbec šanci být schválena členskými státy. Většina členských států se i nadále vyznačuje výraznou mírou tržní koncentrace a přítomností tzv. národních (mnohdy státem vlastněných) energetických utilit, jejichž zisky tvoří výrazný zdroj příjmu do státní pokladny, zároveň ovšem splňují tzv. závazky veřejné služby. Je tudíž přirozenou snahou členských států hájit zájmy svých utilit. Nejlépe byla tato skutečnost ilustrována na příkladě projednávání vlastnického unbundlingu. Nevole velkých evropských utilit podrobit se všem pravidlům Komise tak bývá transformována i do oficiálních stanovisek domovských vlád těchto států. Byť oficiálně je především v argumentaci členských států slyšet volání po ochraně konečných spotřebitelů a závazků veřejné služby.

Díky velmi diverzifikované struktuře jednotlivých národních energetik je velmi těžké nacházet a prosazovat společná evropská pravidla, kodexy a standardy, jež by byly snadno akceptovatelné a aplikovatelné napříč celou Unií.

Rovněž evropská politika TEN-E, jejímž cílem má být odstraňovat jednu z největších překážek vnitřního trhu – nedostatečnou přeshraniční infrastrukturu, se jeví jako neefektivní a neúčinná. Za prvé je to proto, že plánování a rozvoj národních sítí je až doposud v režii národních TSO a neexistuje skutečně efektivní nástroj pro koordinaci rozvoje sítí na Evropské unii (změnu by mohlo přinést právě zavedení koordinovaného plánování sítí v ENTSO-E a ENTSO-G, jimi připravované desetileté plány rozvoje sítí ovšem nemají závaznou povahu). Zároveň zatím Unie nemá dostatečné nástroje nebo pravomoci, aby odstranila největší překážku pomalé výstavby infrastruktury, kterou jsou zdoluhavé povolenací řízení a silný odpor občanských a environmentálních sdružení (NIMBY), na kterou chce svoji pozornost soustředit právě v roce 2011. A posledním v práci zmíněným efektem oslabujícím efektivitu TEN-E je finanční rámeček. Prostředky v TEN-E jsou velmi omezené a infrastrukturu musí platit národní TSO (a tudíž daňový poplatníci daného státu). Proto je pro mnoho národních TSO nepředstavitelné nebo velmi těžko obhajitelné stavět vedení evropského zájmu na svém území, které bezprostředně nezlepší fungování elektrizační soustavy dané země.

Pro tyto stavby je zapotřebí najít jasné evropský mechanismus jejich financování. V současné době Unie tedy pro vzhledem k infrastruktuře příliš efektivní nástroje nemá, změna by ovšem mohla – alespoň částečná – nastat s infrastrukturním balíčkem, který by měl řešit, jak příliš zdlouhavé a komplikované povolovací procedury, tak i revizi TEN-E a představit nový unijní finančního nástroje pro podporu výstavby sítí evropského zájmu.

Je ovšem nutno podotknout, že ex ante opatření Unie fungují v případě závazků veřejné služby a posilování ochrany práv spotřebitelů, jejich volné volbě dodavatelů, přístupu k informacím, ale také v případě ochrany nejzranitelnějších spotřebitelů.

Naopak, ex post opatření Komise – především z oblasti politiky ochrany hospodářské soutěže se jeví jako vysoce efektivní a Komise si je zde přímo – bez zainteresovanosti členských států – schopna vynutit na energetických utilitách ústupky, které napomáhají formovat liberalizovanější a konkurenceschopnější vnitřní trh.

Z výše uvedeného lze tedy odpovědět na první otázku, tj. zda má EU reálný potenciál vytvořit plně funkční liberalizovaný trh s elektřinou a zemním plynem, pouze částečně ano. Unie je schopna zajistit ochranu zákazníků a pomocí politiky ochrany hospodářské soutěže si rovněž postupně vynutit větší soutěž na národních energetických trzích. Ovšem bez výraznějšího navýšení unijních finančních prostředků pro podporu výstavby energetické infrastruktury a bez celounijní harmonizace a zjednodušování povolovacích procesů pro liniové stavby bude program TEN-E i nadále málo efektivní. A v souladu s unijními dokumenty lze konstatovat, že bez dostačujících přeshraničních propojení nebude zcela vnitřní trh fungovat.

Odpověď na druhou otázku, tj. zda může funkční liberalizovaný trh s elektřinou a zemním plynem posílit energetickou bezpečnost EU, je odpověď složitější a opět ne zcela jednoznačná. Vnitřní trh rozhodně nepomůže odstranit závislost Evropy na dovozech energie ze zahraničí, případně nevyřeší otázku vyčerpávání energetických zdrojů; to ovšem ani není ambicí trhu. Větší konkurence na trzích a volný přístup k přenosovým sítím ale může podněcovat nové – i menší výrobce ke vstupu na trhu, čímž se může zvýšit celkový instalovaný výkon. Obdobně mohou takto liberalizované trhy přilákat vstup nových obchodníků na trh, jež budou dále zvyšovat tržní konkurenci, a tím působit na ceny komodit nabízené konečným zákazníkům, čehož jsme svědkem nyní i v České republice. V rámci své relativně omezené působnosti ale může vnitřní trh s jasnými pravidly a sjednanými standardy spolehlivosti zvýšit kvalitu zásobování konečných zákazníků a prostřednictvím volného pohybu těchto komodit napříč Evropou působit na přijatelnost jejich cen. Naopak, distorze trhu a neúměrné zvyšování cen elektřiny konečným zákazníkům může vyvolávat unijní environmentální politika (ETS, podpory pro obnovitelné zdroje energie atd.) Rovněž se usnadní řešení situací

nenadálých výpadků v zásobování elektřinou a plynem (ať již z technických nebo politických důvodů). Paradoxně může ale na druhé straně přílišná propojenost evropských elektrizačních soustav (v rámci jejich synchronního provozu) vést k řetězovému šíření poruch, tzv. black-outů.

Potvrzuje se tudíž v úvodu vyslovená hypotéza, že stávající legislativně-regulatorní nástroje, které má Evropská komise k dispozici při formování vnitřního trhu s elektřinou a zemním plynem nejsou pro jeho úspěšné zakončení dostačující. Největší bariérou vnitřnímu trhu je totiž vedle oligopolní struktury mnoha národních trhů také nedostatečná infrastruktura, tj. nedostatečné přeshraniční propojení umožňující velké přetoky elektřiny/zemního plynu volně napříč Evropou a její výstavba je nesmírně finančně i administrativně (povolení, občanský a ekologický odpor) náročná a zdlouhavá. Z provedených analýz však rovněž plyne, že EU se postupně ke svému zamýšlenému cíli pomalu blíží a zcela klíčové bude pro rychlejší implementaci vnitřního trhu finální podoba a následná implementace infrastrukturního balíčku.

Dalším problémem, který bude ztěžovat evropskou bezpečnost a spolehlivost zásobování především elektřinou, je evropská legislativa ohledně klimatických změn a podpora obnovitelných zdrojů energie. Tyto intermitentní (neřiditelné) zdroje kladou jednak velké nároky na zachovávání vyrovnané bilance soustavy (potřeba rezervních výkonů z klasických říditelných zdrojů) a jednak nároky na změnu chování přenosových sítí – velké rychle se měnící objemy toků elektřiny napříč Evropou. Pro zajištění integrovaného vnitřního trhu bude muset EU najít optimální technické (technická proveditelnost), ekonomické (pokrytí nákladů a jejich dělba mezi výrobce, TSO, distribuční společnosti a konečné zákazníky), právní i regulatorní řešení tohoto problému.

Mimo jiné i z tohoto důvodu se již začátkem září 2009, kdy oficiálně vstoupil třetí liberalizační balíček v platnost, začala v evropských kruzích a také mezi odborníky na energetiku skloňovat varianta čtvrtého liberalizačního balíčku.

Literatura:

Monografie a odborné studie

- 1) ANDOURA, S., HANCHER, L. VAN DER WOUDE, M. (2010). Towards a European Energy Community: A Policy Proposal. Notre Europe, Studies & Research 76. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/webnp/webdav/site/myjahiasite/users/nsalliarelis/public/Towards%20a%20European%20Energy%20Community_A%20Policy%20Proposal.pdf [1. červen 2010].
- 2) CIHELKOVÁ, E., JAKŠ, J. a kol. (2004). Evropská integrace – Evropská unie. Praha: Oeconomica. ISBN 80-245-0854-0.
- 3) CHEMIŠINEC a kol. (2010). Obchod s elektřinou. 1. vyd. Příbram: CONTE spol. s r.o. ISBN 978-80-254-6695-7.
- 4) DRULÁK, P. a kol. (2008). Jak zkoumat politiku. Kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích. 1. vyd. Praha: Portál, s.r.o. ISBN 978-80-7367-385-7.
- 5) IEA (2005). Learning from the Blakouts. Transmission system security in competitive electricity markets. Paříž: OECD.
- 6) KIESLING, L., GIBERSON, M. (2004). Electric Network Reliability as a Public Good [online] Paper presented at Carnegie Mellon Conference: Conference: Electricity Transmission in Deregulated Markets: Challenges, Opportunities, and Necessary R&D Agenda, December 15-16, 2004. Dostupné z: http://faculty.wcas.northwestern.edu/~lki851/LK_MG_rel_pubgood_Jan05.pdf [28. srpen 2010].
- 7) MANDÁTOVÁ, P. (2010). Security of Electricity Supply in the EU. Magisterská diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií.
- 8) MANKIW, N. G. (1999). Zásady ekonomie. 1. vyd. Praha: GRADA Publishing. ISBN 80-7169-891-1.
- 9) STERN, J. (2002). Security of European Natural Gas Supplies. The impact of import dependence and liberalization. Londýn: Royal Institute of International Affairs, July 2002. Dostupné z: http://se2.isn.ch/service-engine/Files/EINIRAS/23033/ipublicationdocument_singledocument/BBD578CB-8574-4923-B727-FA9F1FBF17Ao/en/110-Security_Natural_Gas.pdf [25. září 2010].
- 10) Support swells for a new EU energy Treaty (2010) Platts – EU ENERGY, Issue 233/May 21 2010, s. 8–11.

- 11) UNECE GAS CENTRE (2003) Report on Security of Natural Gas Supply. Ženeva, září 2003. Dostupné z: <http://www.gascentre.unece.org/info/Report.pdf> [25. září 2010].
- 12) Úřad pro ochranu hospodářské soutěže (2009) Energetika. Informační list č. 5/2009.

Oficiální dokumenty:

- 13) Enel Case – Case 6/64, Flaminio Costa v. ENEL [1964] ECR 585 a Ijssel-central Case z roku 1992.
- 14) An Energy Policy for the European Union, White Paper of the Commission, COM (95) 682, Brusel, 13. 12. 1995.
- 15) A European Strategy for Sustainable, Competitive and Secure Energy, Green Paper of the Commission, COM (2006) 105 final, Brusel, 8. 3. 2006.
- 16) Commission Green Paper of 29 November 2000 Towards a European strategy for the security of energy supply. 2000. [COM(2000) 769 final – Not published in the Official Journal].
- 17) Communication from the Commission to the European Parliament and the Council: The future Role of Regional Initiatives. COM(2010)721 final, 7. prosinec 2010, Brusel.
- 18) Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions „Energy infrastructure priorities for 2020 and beyond - A Blueprint for an integrated European energy network“, COM(2010) 677 final, Brusel, 17. listopad 2010. Dostupné z: http://ec.europa.eu/energy/infrastructure/strategy/2020_en.htm
- 19) Council Regulation (EC) No 1/2003, 19. 12. 2002 on the implementation of the rules on competition law laid down in Articles 81 and 82 of the EC Treaty.
- 20) Council Resolution of 16 September 1986 concerning new Community energy objectives for 1995 and convergence of the policies of the Member States OJ 25 September 1986, C 241/I.
- 21) Decision No 1229/2003/EC of the European Parliament and of the Council of 26 June 2003 laying down a series of guidelines for trans-European energy networks and repealing Decision No 1254/96/EC, Official Journal of the European Union L 176, 15. 7. 2003, s. 11–28.
- 22) Directive 90/337/EEC of June 29 1990 concerning a Community procedure to improve the transparency of gas and electricity prices charged to industrial end-users, OJ L 185, 17. 7. 1990, s. 16–24.

- 23) Directive 90/547/EEC of 29 October 1990 on the transit of electricity through transmission grid, OJ L 313, 13. 11. 1990, s. 30–33, a Council Directive 91/269/EEC of 31 May 1991 on the transit of natural gas through grid, OJ L 147, 12. 6. 1991, s. 37–40.
- 24) Directive 94/22/EC of 30 May 1994 on the conditions for granting and using authorisations for the prospection, exploration and production of hydrocarbons, OJ L 164, 30. 6. 1994, s. 3–8.
- 25) Directive 96/92/EC of the European Parliament and of the Council of 19 December 1996 concerning common rules for the internal market in electricity. OJ L 27, 20. 1. 1997, s. 2–29.
- 26) Directive 98/30/EC of the European Parliament and of the Council of 22 June 1998 concerning common rules for the internal market in natural gas. OJ L 204, 21. 7. 1998, s. 1–12.
- 27) Directive 2003/54/EC of the European Parliament and of the Council of 26 June 2003 concerning common rules for the internal market in electricity, OJ L 176, 15. 7. 2003, s. 37–56.
- 28) Directive 2003/55/EC of the European Parliament and of the Council of 26 June 2003 concerning common rules for the internal market in natural gas, OJ L 176, 15. 7. 2003, s. 57–78.
- 29) DIRECTIVE 2005/89/EC OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 18 January 2006 concerning measures to safeguard security of electricity supply and infrastructure investment, Official Journal of the European Union, 4. 2. 2006, s. 22–27.
- 30) Directive 2009/72/EC of the European Parliament and the Council of 13 July 2009 concerning common rules for the internal market in electricity and repealing Directive 2003/54/EC.
- 31) Directive 2009/73/EC of the European Parliament and the Council of 13 July 2009 concerning common rules for the internal market in natural gas and repealing Directive 2003/55/EC.
- 32) ECSC Treaty – Treaty establishing the European Coal and Steel Community, Paříž, 18. duben 1951.
- 33) Euratom Treaty – Treaty establishing the European Atomic Energy Community, Řím, 25. březen 1957.
- 34) First Orientation for a Common Energy Policy, Communication from the EC to the Council, 18 December 1968.
- 35) For a European Energy Policy. Green Paper. COM (94) 659, Brusel, 11. 1. 1995.
- 36) Medium Term Vision for the Internal Electricity market. Strategy paper. Brusel, 1. 3. 2004, Dostupné z: http://www.edis.sk/ekes/strategy_paper_march_2004.pdf.
- 37) Single European Act, OJ L 169, 29 June 1987.
- 38) Smlouva o Evropské unii (ve znění Lisabonské smlouvy) (2008).

- 39) Smlouva o fungování Evropské unie (ve znění Lisabonské smlouvy).
- 40) Regulation of the European Commission No. 1228/2003 of 26 June 2003 on conditions for access to the network for cross-border exchanges in electricity. OJ L 176, 15. 7. 2003, s. 1–10.
- 41) Regulation of the European Commission No 1775/2005 of 28 September 2005 on conditions for access to the natural gas transmission network, OJ L 289, 3. 11. 2005, s. 1–13.
- 42) Regulation (EC) No 713/2009 of the European Parliament and of the Council of 13 July 2009 establishing an Agency for the Cooperation of Energy Regulators.
- 43) Regulation (EC) No 714/2009 of the European Parliament and the Council of 13 July 2009 on conditions for access to the network for cross-border exchanges in electricity and repealing Regulation (EC) No 1228/2003.
- 44) Regulation (EC) No 715/2009 of the European Parliament and the Council of 13 July 2009 on conditions for access to the natural gas transmission networks and repealing Regulation (EC) No 1775/2005.
- 45) Towards a European Strategy for the Security of Energy Supply. Green Paper, COM (2000) 769. Dostupné z: http://ec.europa.eu/energy/green-paper-energy-supply/doc/green_paper_energy_supply_en.pdf.
- 46) White Paper on „Completing the Internal Market“, COM (85) 0310.

Internetové zdroje:

- 47) Commission acts to ensure effective and competitive energy markets across Europe, IP/09/1035, Brusel, 25. 6. 2009.
- 48) ERGEG Fact Sheet: THE ELECTRICITY REGIONAL INITIATIVE: MAKING PROGRESS TOWARDS A SINGLE EUROPEAN MARKET. Ref: E05-ERF-03-06b, 27 February 2006. Dostupné z: http://www.energy-regulators.eu/portal/page/portal/EER_HOME/EER_CONSULT/CLOSED%20PUBLIC%20CONSULTATIONS/CROSS_SECTORAL/Creation%20of%20REMs/CD/E05-PC-04-13a_E05-ERF-03-06B_ERI_FS.PDF.
- 50) ERGEG: ERGEG Regional Initiatives, [online]. Dostupné z: http://www.energy-regulators.eu/portal/page/portal/EER_HOME/EER_INITIATIVES.
- 51) EURELECTRIC (2004) Security of Electricity Supply. Discussion Paper, Working Group Security of Electricity Supply. listopad 2004, Ref: 2004-180-0019. Dostupné z: www.eurelectric.org/Download/Download.aspx?DocumentFileID=31487 [25.9.2010].

- 52) IP/06/430 of 4 April 2006, The Commission takes action against Member States which have not opened up their energy markets properly. MEMO/06/152 of 4 April 2006, Infringement procedures opened in the gas and electricity market sector, by Member State.
- 53) Ministerstvo průmyslu a obchodu. (2008) 3. liberalizační balíček. [online], [Publikováno 10. 1.2008]. Dostupné z <http://www.mpo.cz/dokument35030.html> [28. 3. 2009].
- 54) Key elements of the Internal Energy Market Package as proposed by the Commission on 19 September 2007, MEMO/09/127, Europa – Press Releases RAPID, Brusel, 24. 3. 2009. Dostupné z <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/09/127&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en> (28. 3. 2009).
- 55) Oren, Shmuel S. (2001). Market Based Risk Mitigation: Risk Management vs. Risk Avoidance. Proceedings of a White House OSTP/NSF Workshop on Critical Infrastructure Interdependencies held in Washington DC, June 14–15, 2001.
- 56) Press Conference at EU Informal Summit, Hampton Court, 28. říjen 2005, Dostupné z: <http://www.eu2005.gov.uk>.

Summary:

Liberalisation of the Internal Market in Electricity and Natural Gas a Tool for Enhancing EU's Energy Security

The article deals with the issue of liberalisation of the internal market in electricity and natural gas and its possible impacts on strengthening energy security of the EU, especially security of supplies. The topic is very up-to-date due to recent adoption of the Third Liberalisation Package (and ongoing discussions about its implementation and competencies of new institutions introduced by this package) and the Communication of the Commission on energy infrastructure priorities for 2020 and beyond. The article seeks to answer two research questions, e.g., whether the EU has a real potential to create a fully liberalised internal market in electricity and natural gas and whether this market could enhance energy security of the EU.

Keywords:

EU, energy security, internal market, liberalisation, electricity, natural gas, unbundling, energy policy, infrastructure

